

Консультація для батьків «Розвиток допитливості у дошкільника - основа пізнавальної активності»

Становлення особистості дошкільника безпосередньо пов'язане з формуванням вищих почуттів, зокрема пізнавальних та практичних. У дитини своєрідно, у формі переживань, відображаються певні об'єкти, події навколишнього світу, відповідно до її потреб, ставлення до себе як до активного діяча, до своїх можливостей і ставлення дорослого до дитини та процесу і результатів її розумової діяльності. Процес становлення особистісного потенціалу дитини в пізнавальній сфері винятково індивідуалізоване явище. Але забезпечити оптимальні умови розквіту індивідуальних потенцій, можна лише, базуючись на вікових закономірностях розвитку психіки в дитячі роки. Сплавом пізнавальної, емоційно-вольової та мотиваційної складових цілісної психічної діяльності людини постає допитливість. Вона розвивається впродовж формування людської особистості, долаючи певні стадії, відповідно до вікових особливостей розвитку психіки. Пізнавальна діяльність, через яку дошкільники задовольняють свою зростаючу допитливість, стає джерелом перших інтелектуальних почуттів переживань, які виникають і розвиваються у мисленнєвій діяльності: подиву, почуття нового, сумніву, впевненості, невпевненості, хвилювання, напруги, любові до знань, радості, задоволення досягнутим, гордості за свою роботу тощо. Інтелектуальні емоції породжуються діяльністю залежать від неї і, водночас, виливають на діяльність, її перебіг і продуктивність. Почуття, що продукуються діяльністю і проживаються дитиною, позитивно впливаючи на її пізнання, полегшуючи їй процес пізнання навколишнього світу. Вони спонукають дошкільника до діяльності, сповнюють енергії, завзяття, підносять рівень його активності, зокрема вольової. Завдяки емоційному супроводу пізнавальна діяльність набуває для дитини самоцінного характеру, вона прагне її продовжувати. Помітною особливістю інтелектуальних емоцій є їх стимулювальний вплив на пізнавальну діяльність. Зокрема здивування відіграє спонукальну, роль, підкріплюючи формування багатоманітності реакцій, що зумовлює становлення пізнавальної сфери дитини. Інтерес до невідомого складає основу дослідницької, пізнавальної діяльності, він слугує необхідною умовою пізнавального розвитку і має важливе значення для перебігу процесів уваги, пам'яті і навчання. Засвоєні без інтересу і захоплення знання будуть формальними, і таке навчання не сприятиме розвитку допитливого творчого розуму. К. Ушинський стверджував, що "навчання за примусом і силою волі" не створює розвивальних умов. Отже, виховання пізнавальних інтересів є найважливішою складовою виховання особистості дитини. Особливою категорією емоційних переживань, пов'язаних з діяльністю дитини, є практичні почуття - переживання, зумовлені пізнавальною

діяльністю, її успіхами і невдачами, труднощами здійснення. Передумовою їх виникнення є виконання певних дій: успіхи породжують яскраві позитивні переживання, які можуть зовні виявлятися більш чи менш інтенсивно; невдачі спричиняють, зазвичай, раптовий вияв невдоволення. Пов'язані з діяльністю неприємні переживання можуть довго зберігатися у пам'яті дитини, внаслідок чого у неї з'являється невпевненість у своїх силах, страх перед новими завданнями. Іноді під впливом невдач виникає стійке негативне ставлення до діяльності. Практичні емоції разом з інтелектуальними впливають на тонус, темп, кількісні та якісні показники діяльності, постають "своєрідними резервуарами енергії". Розвиток допитливості у дитини зумовлений позицією дорослого. Уважне ставлення дорослих до пізнавальної потреби дітей, організація відповідних проблемних ситуацій, стимулювання пізнавальної активності у спільних та індивідуальних заняттях дітей, емоційна підтримка дорослим процесу і результатів пізнавальної діяльності дошкільника, віра в дитину, в її успіхи, сприяє становленню впевненості у своїх власних силах, можливостях, все це допомагає оптимальному розвитку пізнавальної сфери дитини. Виходячи з цих положень, у своєму дослідженні ми мали на меті зупинитися на умовах та засобах розвитку особистісного пізнавального потенціалу Дитини в сучасних умовах. Шлях реалізації цієї мети визначився висновком Г. Костюка: "Потребам, почуттям не можна просто навчити. Вони виникають як наслідок відповідно організованої власної діяльності дитини". Збереження "домашнього середовища" для вихованців забезпечує взаємну відкритість дорослих і дітей, чутливість, що зберігається і переноситься у ситуацію спілкування з незнайомими дорослими. Діти 8 старшого дошкільного віку у взаємодії з експериментатором виявляли допитливість, активність і наполегливість у пошуку варіантів вирішення завдання; за необхідності вони зверталися до дорослого і залучали його до своєї діяльності, обговорювали з ним шляхи досягнення мети, але пряма вказівка їх обурювала. Слід зазначити, що така ситуація цілком не характерна для організованих вихователями занять. Регламентовані види роботи пробуджують у педагогів розвивального центру авторитарність, оцінне ставлення до дитини, суб'єкт-об'єктні стосунки.

Побудова освітньо-виховного процесу на засадах співпраці дорослих та дітей дозволяє сформувати всі основні особистісні характеристики пізнавальної сфери. Це, зокрема, виявляється в обговоренні з дітьми можливих варіантів розв'язку завдання, шляхів досягнення як проміжних цілей, так і кінцевої мети тощо; стимулюванні проявів дитячої допитливості та ініціативи (зокрема, дітям ставляться запитання, причому педагоги послуговуються їх відкритою формою, наприклад: ".Як ви гадаєте, ...", "Що нам

потрібно для того, щоб...", "А чи можемо ми зараз...", "Які пісні нам треба повторити?" тощо.

Відповіді чи ініціативні висловлювання дітей уважно вислуховуються, порівнюються з пропозиціями інших, обговорюються. Педагоги ніколи не нехтують вихованцями і не оцінюють їх як не дуже розумних, недорослих чи невихованих тощо); у розумінні і підтримці педагогом починань дошкільника, прийнятті дитини як активного діяча, самостійного у своїх задумах і здатного їх реалізувати; у визнанні самотності та індивідуальності кожного вихованця. Діти, які відвідують розвивальний заклад, де панує така атмосфера, активні, ініціативні, самостійні у пізнанні навколишнього світу. Це виявляється у кількості та якості запитань, які ставляться дорослому; у допитливості та наполегливості, яку демонструють дошкільники, виконуючи пізнавальні завдання; у відкритому, активному, зацікавленому ставленні до незнайомих дорослих.

Попередні висновки щодо розвитку пізнавальної сфери як складової особистості дошкільника засвідчують його ефективність за наступних умов:

1. Зміни позиції педагога у освітньо-виховному процесі. Центральною фігурою в ньому має стати дитина. За висловом Г. Кравцова, "дорослий повинен не лише навчати та виховувати, але й жити спільним з дитиною життям, цікавим для всіх його учасників, і вже всередині цього життя вирішувати педагогічні завдання".

2. Розширення уявлень педагогів про особливості процесу мисленнєвої діяльності та формування інтелектуальної сфери дошкільника. На сьогодні практика розвитку і функціонування мислення дитини приділяє основну увагу розвитку формально-логічної, аналітичної складових процесу. Проте емоційно- мотиваційні компоненти визначають особистісне значення і ставлення дитини до пізнаваних предметів, явищ, подій тощо і, відповідно, визначають ефективність освітніх впливів.

3. Повноцінного спілкування, що є найголовнішою умовою розвитку психіки та особистості дитини.

4. На першому місці мають стояти не навчально-освітні, а розвивально-виховні цілі. У взаємодії з дітьми дорослі повинні приділяти особливу увагу саме особистісним аспектам пізнавального розвитку дітей, таким як ініціативність, активність у пізнанні навколишнього світу, пізнавальні емоції, позитивне переживання процесу пізнання та його результатів, впевненість у підтримці з боку дорослого тощо.

Оскільки саме особистісні характеристики пізнавальної сфери дитини-дошкільника визначають якість опанування знань - їх стійкість, усвідомленість, глибину, вміння використовувати отримані знання, встановлювати зв'язки з уже наявними знаннями і попереднім досвідом. Без належної уваги з боку дорослих до переживань дитини, до

створення сприятливих умов спілкування і взаємодії - довіри, прийняття доброзичливості у ситуації пізнання - порушень зазнає не лише розумовий розвиток дошкільника, а й його психічне здоров'я. Внаслідок цього може підвищуватися тривожність, знижуватися самооцінка, розвиватися невпевненість у собі. Зрештою, гальмується розвиток особистості і виникає загроза психічному здоров'ю дитини. Таким чином, цілеспрямована увага до емоційного розвитку дошкільника є одним з важливих чинників забезпечення дійсно особистісного підходу до організації дошкільної освіти та її гуманізації, цілісності формування особистості дитини.